Adorno
Sybe Schaap
◆ bytový seminář, česky | německy, vznik: 11. 2. 1986
◆ private seminar, Czech | German, origin: 11. 2. 1986

Adorno [1986]
[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]
--- (1986-02-11 Sybe Schaap – Adorno (1)_s1_cleaned.flac) ---
Jiný hlas: *Das Proletariat verelendete.*
Jiný hlas: Proletariát zubožoval stále, dalo by se říct.
Jiný hlas: *Aber die gesellschaftliche Macht konnte noch nicht überwältigend sich behaupten.*
Jiný hlas: Společenská moc nebyla tak silná, aby se takovým masivním způsobem prosadila.
Jiný hlas: *Damals brauchten die Menschen die Welt noch nicht völlig so zu nehmen, wie diese sich gibt.*
Jiný hlas: Tenkrát ještě nemuseli lidé brát svět tak plně, jako se dával a jak to musí činit lidé dnes.
Jiný hlas: *So damals gab es noch nicht eine verwirklichte Hölle.*
Jiný hlas: Tenkrát ještě nedošlo k tomu, že by tady bylo uskutečněné peklo.
Jiný hlas: *Man könnte sich fragen, ob Adorno diese frühere Lage für besser hält und unsere moderne Lage für schlechter.*
Jiný hlas: Mohli bychom se zeptat, zda tuto dřívější fázi Adorno považuje za lepší a naši moderní situaci za horší.
Jiný hlas: *Damals gab es doch noch revolutionäre Möglichkeiten.*
Jiný hlas: Tenkrát ještě existovaly revoluční možnosti.
Jiný hlas: *Meiner Meinung nach ist dies bei Adorno nicht der Fall. Unsere Lage ist nicht schlechter.*
Jiný hlas: Po mém soudu tomu tak není u Adorna. Naše postavení není horší.
Jiný hlas: *Die Philosophie, sagt er, glaubte damals zu schnell die Welt zu verstehen. Und die Philosophie glaubte zu schnell, die Änderung der Welt mächtig zu sein.*
Jiný hlas: Tenkrát totiž filosofie měla za to, že rozumí světu příliš rychle. A domnívala se příliš rychle a snadno, že ví, jak změnit svět.
Jiný hlas: *Zu schnell, denn die Philosophie überschaute noch nicht das Ganze in seiner Unwahrheit.*
Jiný hlas: Předčasně nebo příliš rychle proto, že nevzala dost vážně svět v jeho nepravosti – *Unwahrheit*.
Jiný hlas: *So eigentlich sagt er, auch Marx überschaute noch nicht das Ganze.*
Jiný hlas: Adorno říká, že ani sám Marx neviděl v tomto smyslu svět vcelku, nepřehlédl jej.
Jiný hlas: *Und sagt Adorno, die Philosophie war dadurch nicht imstande, das Ganze wesentlich zu ändern.*
Jiný hlas: A proto filosofie nebyla schopna celek podstatně změnit.
Jiný hlas: *Praxis musste damals misslingen.*
Jiný hlas: Praxe tehdy musela selhat. Jak se to řekne? Selhala.
Jiný hlas: [nesrozumitelné]
Jiný hlas: *Man ging damals und auch Marx filosofisch noch nicht zurück zu den Wurzeln der geschichtlichen Entwicklung.*
Jiný hlas: Marx tehdy zkrátka nešel a nemohl ani jít dost hluboko až ke kořenům společenské skutečnosti.
Jiný hlas: *Und dadurch blieb man ein Häftling dieser Entwicklung.*
Jiný hlas: Tím zůstal zajatcem dějinné skutečnosti.
Jiný hlas: *Die Philosophie muss das Nachdenken noch weiterführen.*
Jiný hlas: Filosofie musí promyslet celou věc ještě dál.
Jiný hlas: *Und erst dann versteht man aus den Wurzeln heraus, was wahr ist und was noch kommen wird.*
Jiný hlas: Teprve pak bude schopna z posledních kořenů nahlédnout, co je pravé a co ještě musí přijít.
Jiný hlas: *Und was noch kommen wird, ist dieser auf die Katastrophe zutreibende Zustand der Welt.*
Jiný hlas: To, co musí přijít, je ke katastrofě směřující stav světa.
Jiný hlas: *Wenn Philosophie zu schnell den Totalitätsanspruch behauptet…*
Jiný hlas: Když filosofie příliš rychle vyhlašuje svůj nárok na porozumění světu v jeho totalitě.
Jiný hlas: *…verfällt sie in Unwahrheit, statt der Wahrheit zu ergreifen.*
Jiný hlas: Propadá lži. Nebo lépe, česky je nepravda moc slabá, mně se zdá, že *Unwahrheit* je spíše prolhanost. Propadá prolhanosti, místo aby se držela pravdy.

Jiný hlas: *Ja, sie verfällt in Unwahrheit, weil sie nicht die ganze Wahrheit hat.*
Jiný hlas: Propadá prolhanosti, protože nemá před sebou celou pravdu.
Jiný hlas: *Möglich, dass in Marx' Zeit man die ganze Wahrheit unmöglich ergreifen konnte…*
Jiný hlas: Je možné, že v době Marxově nebylo možné nahlédnout celou pravdu.
Jiný hlas: *…und dass dadurch die Verwirklichung der Philosophie misslang.*
Jiný hlas: A že proto uskutečnění filosofie nutně selhalo.
Jiný hlas: *Und das bedeutet sein Satz: die Interpretation langte damals nicht zu.*
Jiný hlas: To vyjadřuje formulace, že interpretace tehdy nepostačovala.
Jiný hlas: *Aber jetzt kommt eine Komplikation.*
Jiný hlas: Teď přichází komplikace.
Jiný hlas: *Philosophie kann das Ganze nicht denken als eine sich selbst genügende Prima Philosophia.*
Jiný hlas: Filosofie nemůže samu sebe chápat jako sobě samé rozumějící věčnou filosofii, *philosophia perennis*.
Jiný hlas: *Philosophie darf sich nicht unmittelbar des Absoluten sich mächtig dünken.*
Jiný hlas: Filosofie se nemůže bezprostředně zmocnit absolutna.
Jiný hlas: *Und doch muss Philosophie am Begriff der Wahrheit festhalten.*
Jiný hlas: A přece musí trvat na pojmu pravdy.
Jiný hlas: *Dass Philosophie jetzt näher an die Unwahrheit und Wahrheit des Ganzen kommt…*
Jiný hlas: To, že se filosofie přiblížila nepravdivosti i pravdivosti světa.
Jiný hlas: *…verdankt sie die neue Umstände.*
Jiný hlas: Za to vděčí novým poměrům.
Jiný hlas: *Diese Umstände sind im Lichte der auf die Katastrophe zutreibende Zustand schrecklich.*
Jiný hlas: Tyto poměry jsou vzhledem k perspektivě blížící se katastrofy hrozné.
Jiný hlas: *Aber doch sind diese Umstände jetzt besser.*
Jiný hlas: A přece jsou teď lepší.
Jiný hlas: *Dies wirft ein bestimmtes Licht auf das, was Philosophie vor alles zu begreifen hat.*
Jiný hlas: To vrhá určité světlo na to, co má filosofie především chápat.
Jiný hlas: *Die Philosophie hat vor alles bei Adorno zu begreifen, was die Katastrophe bedeutet.*
Jiný hlas: Filosofie má u Adorna především pochopit, co katastrofa znamená.
Jiný hlas: *Diese Katastrophe ist nicht nur das Ende.*
Jiný hlas: Katastrofa není jenom konec.
Jiný hlas: *Man könnte auch sagen: Auschwitz ist nicht das Ende.*
Jiný hlas: Můžeme říci, že Osvětim není konec.
Jiný hlas: *Sondern diese Katastrophe ist auch ein Neuanfang.*
Jiný hlas: Tato katastrofa znamená také nový začátek.
Jiný hlas: *Diese Katastrophe ist die Vollendung der ganzen bisherigen Geschichte.*
Jiný hlas: Znamená dovršení celé dosavadní historie.
Jiný hlas: *Und diese Katastrophe ist nicht ein Unfall.*
Jiný hlas: A tato katastrofa není nehoda.
Jiný hlas: *Die Katastrophe ist auch Erlösung.*
Jiný hlas: Katastrofa je zároveň spasením.
Jiný hlas: *Und was ich noch erklären werde…*
Jiný hlas: Co se ještě pokusím vyložit.
Jiný hlas: *Für Adorno ist diese Katastrophe auch eine Einlösung.*
Jiný hlas: Pro Adorna je katastrofa také… co je to *Einlösung*?
Jiný hlas: *Ein Versprechen, das eingelöst wird.*
Jiný hlas: Příslib, který se naplní. Naplnění.
Jiný hlas: *Adorno hat an die Katastrophe einen sehr bemerkenswerten Satz gewidmet.*

Jiný hlas: Adorno věnoval této věci jednu zvlášť pozoruhodnou větu.
Jiný hlas: *Wenn er in der Negativen Dialektik Auschwitz vergleicht mit dem Erdbeben Lissabons.*
Jiný hlas: Když v *Negativní dialektice* srovnává Osvětim se zemětřesením v Lisabonu.
Jiný hlas: *Und ich zitiere jetzt aufs neue.*
Jiný hlas: A teď znovu cituji.
Jiný hlas: *Das Erdbeben Lissabons reichte hin, Voltaire von der Leibnizschen Theodizee zu kurieren.*
Jiný hlas: Zemětřesení v Lisabonu dostačovalo, aby Voltaira vyléčilo z *leibnizovské theodiceje*.
Jiný hlas: *Und die überschaubare Katastrophe der ersten Natur…*
Jiný hlas: A přehledná nebo prohlédnutá katastrofa první přírody…
Jiný hlas: *…so er sagt hier: das Erdbeben Lissabons ist eine Katastrophe der ersten Natur.*
Jiný hlas: To znamená, on říká, že zemětřesení v Lisabonu je katastrofou první přírody.
Jiný hlas: *Diese Katastrophe war unbeträchtlich verglichen mit der zweiten gesellschaftlichen.*
Jiný hlas: A nebylo srovnatelné, že tato první katastrofa je přesnou analogií té druhé katastrofy.
Jiný hlas: *Diese zweite Katastrophe hat die reale Hölle aus dem menschlichen Bösen bereitet.*
Jiný hlas: Ta druhá katastrofa připravila z lidského zla peklo.
Jiný hlas: *Muss diese zweite Katastrophe den Menschen dann vom Menschlichen und Gesellschaftlichen kurieren?*
Jiný hlas: Musí tato druhá katastrofa vyléčit člověka z lidského a společenského?
Jiný hlas: *Muss auch diese Katastrophe den Menschen neue metaphysische Prinzipien herbeibringen?*
Jiný hlas: Musí tato katastrofa také přinést s sebou nové *metafyzické* základy?
Jiný hlas: *Eine neue ganze Wahrheit?*
Jiný hlas: Celou novou pravdu?
Jiný hlas: *Weil die alte Metaphysik katastrophal zerstört ist?*
Jiný hlas: Protože stará *metafyzika* je totálně narušena?
Jiný hlas: *Adorno spricht dann von der Rettung der Metaphysik nach Auschwitz.*
Jiný hlas: Adorno v tom smyslu pak hovoří o záchraně *metafyziky* po Osvětimi.
Jiný hlas: *Und man muss hier diese Metaphysik sehr buchstäblich auffassen.*
Jiný hlas: A tady musíme tu *metafyziku* velmi doslova chápat.
Jiný hlas: *Es geht um eine metaphysische Wahrheit, die mehr ist als Physik.*
Jiný hlas: Je to *metafyzická* pravda, která je něčím zásadně vyšším než fyzika.
Jiný hlas: *Es geht um das, was mehr und anders ist als die zweite Natur.*
Jiný hlas: Jde o něco, co je víc a výš než ta druhá příroda.
Jiný hlas: *Aber wie kann Philosophie metaphysisch sein, ohne des Absoluten mächtig zu sein?*
Jiný hlas: Ale jak může *filosofie* být *metafyzická*, aniž se zmocnila absolutna?
Jiný hlas: *Auf was, auf welche Grundlage ist die neue Metaphysik gegründet?*
Jiný hlas: Na čem, na jakém základě může být ta nová *metafyzika* postavena?
Jiný hlas: *Dies werde ich jetzt zur Erklärung versuchen.*
Jiný hlas: A to se nyní pokusím vyložit.
Jiný hlas: *Regelmäßig spricht Adorno vom kritischen Weg, der nur noch offen ist.*
Jiný hlas: Obvykle mluví Adorno o kritické cestě, která zůstává ještě otevřena.
Jiný hlas: *Er spricht über der Weg der Selbstkritik dessen, was ist.*
Jiný hlas: Mluví o cestě sebekritiky toho, co je.
Jiný hlas: *Er sagt Selbstkritik statt Rechtfertigung der Wirklichkeit.*
Jiný hlas: Říká sebekritiky, a ne ospravedlnění skutečnosti.
Jiný hlas: *Zum Beispiel eine Wirklichkeit als vernünftig nennen.*
Jiný hlas: A například nejde o to nazývat skutečnost jako něco rozumného.
Jiný hlas: *Dies Letzte ist aufs neue eine Bemerkung gegen Hegel.*
Jiný hlas: To je znovu kritická poznámka k Heglovi.

Jiný hlas: *Und dann sagt Adorno etwas Bemerkenswertes.*
Jiný hlas: O tom říká Adorno něco pozoruhodného.
Jiný hlas: *Dieser kritische Weg wird gefordert von der Bewegung der Sache selbst.*
Jiný hlas: Toto kritické hnutí je požadováno pohybem věci samé.
Jiný hlas: *Adorno übernimmt hier das „zu den Sachen selbst“…*
Jiný hlas: Adorno tady přejímá ono *husserlovské* „k věcem samým“…
Jiný hlas: *…das man zum Beispiel auch bei Hegel und Husserl findet.*
Jiný hlas: …které najdeme už také u Hegela a zejména pak u Husserla.
Jiný hlas: *Alle Freiheit und Vernünftigkeit muss Philosophie in Dienste der Kritik stellen.*
Jiný hlas: Veškerá svoboda a rozumnost musí být postavena do služeb kritiky.
Jiný hlas: *Und das heißt sofort auch im Dienste der Sache selbst.*
Jiný hlas: A to znamená zároveň hned ve službě věci samé.
Jiný hlas: *Und das ohne als Philosophie heraus diese Sache begründen zu können.*
Jiný hlas: A to takovým způsobem, že bez *filosofie* by ani ty věci nebylo možno založit.
Jiný hlas: *Sie müssen nicht vergessen, auch die Philosophie der Frankfurter Schule wollte immer noch materialistisch sein.*
Jiný hlas: Nesmíte zapomnět, že frankfurtská škola stále ještě také chce být materialistická.
Jiný hlas: *Philosophie ist letzte Philosophie und keine prima philosophia.*
Jiný hlas: *Filosofie* pro ně je poslední *filosofií*, nikoliv *prima philosophia*.
Jiný hlas: *Was meint Adorno mit dieser Sache oder diesen Sachen?*
Jiný hlas: Co myslí Adorno tou věcí nebo těmi věcmi samými?
Jiný hlas: *Die Sache ist das alles, was den Menschen wesentlich und am tiefst am meisten angeht.*
Jiný hlas: Věcí je to, co se člověka nejpodstatněji a nejhlouběji týká.
Jiný hlas: *Es ist das, was der Mensch unternimmt, um die Welt menschlich zu bilden.*
Jiný hlas: Je to to, co podniká člověk, aby polidštil svět, aby nechal svět, aby se stával více lidským.
Jiný hlas: *Und das heißt auch, um das Wahre und Gute zu verwirklichen.*
Jiný hlas: A to je totéž, jako když řekneme, aby uskutečňoval pravé a skutečné.
Jiný hlas: *Die Sache ist in diesem Unternehmen nicht das Zufällige oder Willkürliche.*
Jiný hlas: Věc není v tomto podnikání nic náhodného nebo libovolného.
Jiný hlas: *Die Sache ist das, was wesentlich, was allgemein ist.*
Jiný hlas: Věc je to, co je podstatné, co je obecné.
Jiný hlas: *Es ist das, was die Menschen alle immer versuchen und unternehmen.*
Jiný hlas: To je to, co všichni lidé stále zkoušejí a co podnikají.
Jiný hlas: *Und, sagt Adorno dann, diese Sache ist immer begrifflich.*
Jiný hlas: A pak říká Adorno, věc, to je to, co je vždycky pojmové.
Jiný hlas: *Wie alles Menschliche für Adorno begrifflich ist.*
Jiný hlas: Jako všechno lidské je pro Adorna pojmové.
Jiný hlas: *Der Mensch hat ein Wissen davon, was er will und tut.*
Jiný hlas: Člověk ví o tom, co chce a co dělá.
Jiný hlas: *In allem Tun steckt Bewusstsein.*
Jiný hlas: V tom všem je přítomno vědomí.
Jiný hlas: *Und in allem Bewusstsein Begrifflichkeit.*
Jiný hlas: A ve všem vědomí pojmovost.
Jiný hlas: *Die Sachen, warum es Adorno geht, sind zum Beispiel die Sachen der Freiheit.*
Jiný hlas: Věci, o které Adornovi jde, jsou například věci svobody.
Jiný hlas: *Der Gerechtigkeit.*
Jiný hlas: Spravedlnosti.
Jiný hlas: *Oder der Gleichheit und Humanität.*

Jiný hlas: Nebo rovnosti, humanity.
Jiný hlas: *Oder der Befriedigung der menschlichen Bedürfnisse.*
Jiný hlas: Nebo uspokojení lidských potřeb.
Jiný hlas: *Oder der Befriedung der Welt.*
Jiný hlas: Nebo upokojení světa.
Jiný hlas: *Und so weiter.*
Jiný hlas: A tak dále.
Jiný hlas: *Befriedigung der Welt ist eher… Befriedung der Welt… ja, ja.*
Hejdánek: Uspokojení světa.
Jiný hlas: *Es sind die Sachen, womit immer schon auch die Philosophie sich beschäftigt hat.*
Hejdánek: Jsou to všechno věci, kterými se filosofie odedávna již zabývala.
Jiný hlas: *Aber womit für Adorno auch Theologie oder Religion und auch Kunst sich beschäftigt.*
Hejdánek: Ale kterými se zabývala také náboženství a teologie a také umění.
Jiný hlas: *Es sind alle Sachen der Wahrheit.*
Hejdánek: Jsou to všechno věci pravdy.
Jiný hlas: *Es sind alle Sachen der Einrichtung der Welt.*
Hejdánek: Jsou to všechno věci rozvržení světa.
Jiný hlas: *Innerhalb der bisherigen Geschichte hat der Mensch mit diesen Sachen etwas ganz Verkehrtes gemacht.*
Hejdánek: Uvnitř dosavadní historie udělal člověk s těmito věcmi něco naprosto zvráceného.
Jiný hlas: *Verkehrt bis zur Katastrophe.*
Hejdánek: Zvráceného až ke katastrofě.
Jiný hlas: *Selbstkritisch muss das philosophische Denken sich richten gegen das, was der Mensch aus der Sache gemacht hat.*
Hejdánek: Sebekriticky se musí toto filosofické myšlení obrátit proti tomu, co člověk z věci udělal.
Jiný hlas: *Um dies und die Sache selbst zu retten.*
Hejdánek: Aby to a ty věci samy zachránil.
Jiný hlas: *Um die Sache selbst ihr Recht zu geben.*
Hejdánek: Aby věcem dal opět jejich vlastní právo, aby jim dal zapravdu.
Jiný hlas: *Das philosophische Denken muss versuchen, sich selbst und seine Begriffe zu heilen.*
Hejdánek: Filosofické myšlení se musí pokoušet spasit sebe samo a své pojmy.
Jiný hlas: *Sich selbst und seine Begriffe zur Wahrheit zu führen.*
Hejdánek: Sebe samo a své pojmy přivést k pravdě.
Jiný hlas: *Und dies nicht rein aus das Denken heraus.*
Hejdánek: A to nejenom ze samotného myšlení.
Jiný hlas: *Und dann kommt etwas Mystisches: Philosophie muss das Tun aus das heraus, was die Sache selbst will.*
Hejdánek: A teď přichází cosi mystického: filosofie to musí udělat z toho, co věc sama chce.
Jiný hlas: *So die Sache selbst fordert auf zur Selbstkritik.*
Hejdánek: Takže je to věc sama, která vyzývá k sebekritice.
Jiný hlas: *Adorno nennt diese Selbstkritik auch immanente Kritik.*
Hejdánek: Tuto sebekritiku, takto chápanou, nazývá Adorno také *imanentní kritikou*.
Jiný hlas: *Und dies ist für Adornos Kritik entscheidend.*
Hejdánek: A ta je pro celou kritiku rozhodující.
Jiný hlas: *Auch wenn das Ganze völlig unwahr ist.*
Hejdánek: I když celek je zcela nepravý, nepravdivý.
Jiný hlas: *Auch wenn nichts in dieser Gesellschaft mehr taugt.*
Hejdánek: I když v této společnosti už není nic zdravého.

Jiný hlas: *Auch wenn alles aus dem Wurzel heraus geändert werden muss.*
Hejdánek: I když všechno musí být proměněno už ze samých kořenů.
Jiný hlas: *Ist es immer noch dieselbe Sache, die geändert wird.*
Hejdánek: Je to stále ještě táž věc, která je měněna.
Jiný hlas: *So der Wurzel, worüber ich sprach, ist die Sache selbst.*
Hejdánek: Takže tím kořenem je vlastně ta věc sama.
Jiný hlas: *Immanente Kritik erinnert die Sache nur an das, was sie ist.*
Hejdánek: *Imanentní kritika* jenom upomíná na to, co je věc sama.
Jiný hlas: *Und das, was die Sache prätendiert, was sie eigentlich will.*
Hejdánek: A co ta věc vlastně chce.
Jiný hlas: *Immanente Kritik bringt die Sache zur Wahrheit.*
Hejdánek: *Imanentní kritika* přivádí věc k pravosti, k pravdě.
Jiný hlas: *Und jetzt wird die immanente Kritik geholfen durch die Katastrophe.*
Hejdánek: A teď se dostává té *imanentní kritice* základní pomoci v té katastrofě.
Jiný hlas: *Die Katastrophe ist eigentlich eine Übergang aus der ganzen bisherigen Geschichte in eine neue Welt.*
Hejdánek: Katastrofa představuje vlastně přechod celé dosavadní historie v nový svět.
Jiný hlas: *So die Katastrophe ist auch eine Möglichkeit der Erneuerung.*
Hejdánek: Takže katastrofa je zároveň možností obnovy.
Jiný hlas: *So die Katastrophe ist die Vollendung des Alten und die Ermöglichung des Neuen.*
Hejdánek: Takže katastrofa je dokonání toho starého a umožnění čehosi nového.
Jiný hlas: *So die immanente Kritik verwirklicht diese neue Möglichkeit.*
Hejdánek: Takže *imanentní kritika* uskutečňuje tuto novou možnost.
Jiný hlas: *Und das Besondere ist, dass die totale Änderung immer noch eine Änderung aufgrund einer Kontinuität ist.*
Hejdánek: A tato změna je uskutečněna jako – tím je zaručeno, že ta změna je změnou na pozadí nebo na základě kontinuity.
Jiný hlas: *Es ist immer noch dieselbe Sache, worum alles geht.*
Hejdánek: Je to stále táž věc, o kterou jde.
Jiný hlas: *Ich möchte hier gegen Adorno, zu Adorno eine Frage erheben.*
Hejdánek: Tady bych rád Adornovi postavil otázku.
Jiný hlas: *Wie kann dasselbe ganz geändert werden und doch immer noch dasselbe sein?*
Hejdánek: Jak může něco být naprosto změněno a stále zůstat týmž?
Jiný hlas: *Wenn man zum Beispiel über eine ganz andere Freiheit oder Gerechtigkeit spricht.*
Hejdánek: Například když mluvíme o docela jiné spravedlnosti nebo docela jiné svobodě.
Jiný hlas: *Wie ist es dann noch möglich, immer noch von derselben Freiheit und Gerechtigkeit zu sprechen?*
Hejdánek: Jak je potom možné stále ještě mluvit o téže svobodě a téže spravedlnosti?
Jiný hlas: *Werden Freiheit und Gerechtigkeit zum Beispiel nicht zu leeren Worten?*
Hejdánek: Nestává se potom slovo spravedlnost a svoboda pouhým slovem, prázdným slovem?
Jiný hlas: *Mit ganz willkürlichen Begriffsbedeutungen?*
Hejdánek: S naprosto svévolnými významy?
Jiný hlas: *Meiner Meinung nach muss Adorno die Sache als Grundlage nehmen.*
Hejdánek: Podle mého soudu musí pozvednout Adorno tu věc jako základnu.
Jiný hlas: *So etwas, was unveränderlich ist.*
Hejdánek: To, co je neměnné.
Jiný hlas: *Weil er nicht aus das Denken heraus das Allgemeine, das Absolute greifen kann.*
Hejdánek: Protože z pouhého myšlení to *absolutno* nemůže zachytit.

Jiný hlas: *Er muss sich gründen auf der Sache.*
Hejdánek: Musí to založit na věci.
Jiný hlas: *Etwas Absolutes.*
Hejdánek: Na něčem absolutním.
Jiný hlas: *Weil er nicht aus das Denken heraus das Absolute greifen.*
Hejdánek: Protože z pouhého myšlení to *absolutno* nemůže zachytit.
Jiný hlas: *So es ist etwas Vorgegebenes, worauf das Denken antwortet.*
Hejdánek: Takže tady musí být něco, co je předem dáno, na co myšlení odpovídá.
Jiný hlas: *Nun sagt Adorno, dass die Änderung zwingend aus der Sache selbst folgt.*
Hejdánek: A tady říká Adorno, že je tady jakási výzva, která přichází z věci samé.
Jiný hlas: *Die Sache ist zugleich die Entwicklung der realen Gesellschaft.*
Hejdánek: Věc je zároveň vývojem reálné společnosti.
Jiný hlas: *Und die der Begriffe.*
Hejdánek: A vývojem pojmů.
Jiný hlas: *Was alles in der Gesellschaft passiert.*
Hejdánek: Co se všechno děje ve společnosti.
Jiný hlas: *Affiziert auch die Begriffe, die dort leben und wirken.*
Hejdánek: Týká se také pojmů, které tam působí a žijí.
Jiný hlas: *Die Katastrophe in der Gesellschaft.*
Hejdánek: Katastrofa ve společnosti.
Jiný hlas: *Ist auch eine Katastrophe in der Begriffe.*
Hejdánek: Je také katastrofou v pojmech.
Jiný hlas: *Auch die Begriffe werden in ihren alten Bedeutungen vollendet.*
Hejdánek: Také pojmy budou ve svých starých významech dokonány.
Jiný hlas: *Und eigentlich gibt es nur eine Richtung,*
Hejdánek: a vlastně existuje jenom jediný směr,
Jiný hlas: *in der die gesellschaftliche und begriffliche Entwicklung fortschreiten kann.*
Hejdánek: kterým může postupovat jak společenský, tak pojmový vývoj.
Jiný hlas: *Adorno nennt die katastrophale Endzeit,*
Hejdánek: Adorno nazývá katastrofální konečnou, tuhle katastrofální konečnou dobu,
Jiný hlas: *auch die Zeit der vollendeten Negativität.*
Hejdánek: také dobou uskutečněné negativity, dokonané negativity.
Jiný hlas: *Die gesellschaftliche Welt und ihre Begriffe*
Hejdánek: společenský svět a jeho pojmy
Jiný hlas: *werden wie ein Negativ in der Fotografie.*
Hejdánek: jsou něco jako negativ ve fotografii.
Jiný hlas: *Etwas wie das Gegenteil dessen, was nachher,*
Hejdánek: je to něco jako opak toho, co potom,
Jiný hlas: *nachdem man das Bild entwickelt hat, kommt.*
Hejdánek: když se obraz vyvolá, přijde.
Jiný hlas: *In seinem Buch Minima Moralia*
Hejdánek: ve své knížce *Minima Moralia*
Jiný hlas: *hat Adorno dies ganz genau beschrieben.*
Hejdánek: toto zcela přesně Adorno popsal.
Jiný hlas: *Die vollendete Negativität,*
Hejdánek: uskutečněná nebo naplněná negativita,
Jiný hlas: *einmal ganz ins Auge gefasst,*
Hejdánek: jednou nahlédnuta,

Jiný hlas: *wird zur Spiegelschrift ihrer Gegenteils.*
Hejdánek: se stává zrcadlovým otiskem svého opaku.
Jiný hlas: *Und das soll Philosophie jetzt tun.*
Hejdánek: a to právě má učinit nyní filosofie.
Jiný hlas: *Sie soll das, was aus der Sache geworden ist,*
Hejdánek: má totiž to, co se stalo z věci,
Jiný hlas: *kritisch beschreiben.*
Hejdánek: kriticky popsat.
Jiný hlas: *Sie muss die vollendete Negativität beschreiben.*
Hejdánek: musí popsat tu naplněnou negativitu.
Jiný hlas: *Und auf diese Weise beitragen an die Vollendung der alten Welt*
Hejdánek: a tak přispět k naplnění, dokonání starého světa
Jiný hlas: *und dann auch an die Ermöglichung der neuen.*
Hejdánek: a tím také umožnění nového světa.
Jiný hlas: *Philosophie, könnte man sagen, muss das fotografische Negativ schaffen,*
Hejdánek: filosofie musí z toho negativu udělat fotografii. Já jsem to řekl jinak, ale myslím, že to je tentýž smysl.
Jiný hlas: *damit sich ein neues Bild entwickeln kann.*
Hejdánek: aby mohla, tedy musí vyvolat tu negativitu, ten negativ, aby mohla z toho udělat nový obraz. Tak.
Jiný hlas: *Philosophie, sagt Adorno in Minima Moralia,*
Hejdánek: filosofie, říká Adorno v *Minima Moralia*,
Jiný hlas: *hat ein Licht, das von der Erlösung her auf die Welt scheint.*
Hejdánek: vrhá světlo na svět…
Jiný hlas: *Ja, von der Erlösung her.*
Hejdánek: jo, aby vrhala světlo na svět, které ukazuje perspektivu toho spasení, vykoupení.
Jiný hlas: *Es ist ein Licht, durch die Negativität hindurch.*
Hejdánek: je to světlo, které proniká tou negativitou, tím negativem.
Jiný hlas: *Ein Licht, das nur scheinen kann, als die Katastrophe sich vollzieht.*
Hejdánek: a je to světlo, které může svítit jedině, když se uskutečňuje ta katastrofa.
Jiný hlas: *Dann habe ich jetzt noch drei kurze Fragen. Möchtet ihr die noch?*
Hejdánek: Ano.
Jiný hlas: *Ich möchte sehr kurz gegen Adorno noch einige Bemerkungen erheben.*
Hejdánek: ještě bych velmi krátce chtěl uvést tři poznámky či argumenty proti Adornovi.
Jiný hlas: *Erstens: Gibt es wirklich nur eine Sache?*
Hejdánek: zaprvé: je skutečně jenom jedna věc?
Jiný hlas: *Zum Beispiel eine Sache der Freiheit?*
Hejdánek: například jedna věc svobody?
Jiný hlas: *Oder haben mehrere Menschen in mehreren Gruppen oder Kulturen*
Hejdánek: anebo mysleli různí lidé a různé skupiny lidí anebo různé kultury
Jiný hlas: *auf verschiedene Weise über solche Sachen gedacht?*
Hejdánek: různým způsobem na takové věci?
Jiný hlas: *Wie kann man das alles vereinheitlichen?*
Hejdánek: jak se to všecko může sjednotit?
Jiný hlas: *Und zweitens: Gibt es wirklich in unserer Welt eine sich vollendende Negativität?*
Hejdánek: zadruhé: existuje opravdu v našem světě ta naplňovaná nebo dokonávaná negativita?
Jiný hlas: *Oder ist diese Vollendung etwas, was diese Philosophen,*
Hejdánek: anebo je to naplnění, to dokonání něco, co tito filosofové,

Jiný hlas: *ja, so etwas hat auch Heidegger gesagt, ja, aus unserer Welt machen?*
Hejdánek: například Adorno nebo také Heidegger… jo, z našeho světa dělají?
Jiný hlas: *Und drittens: Hat die Negativität nur ein Gegenteil?*
Hejdánek: a zatřetí: má negativita jenom jeden protiklad?
Jiný hlas: *Gibt es nur eine erlösende Wahrheit?*
Hejdánek: existuje jenom jedna spasitelná pravda?
Jiný hlas: *Wenn es mehrere Möglichkeiten der Erlösung gibt,*
Hejdánek: jestliže existují víceré možnosti spasení,
Jiný hlas: *wer entzündet dann das wahre Licht,*
Hejdánek: kdo potom rozsvěcuje pravé světlo,
Jiný hlas: *das durch die Negativität hindurchscheint?*
Hejdánek: které proniká tím negativem, tou negativitou?
Jiný hlas: *So weit. Das ist alles. Danke. Sehr schön. Was meint Adorno mit Philosophie? Die Form, die Art und Weise, was Philosophie über sich selbst sich denkt, ist sehr wichtig für die Art der Philosophie. Und ich bin nicht im Klaren, wenn die Philosophie die Welt in ihrer Unwahrheit sehen soll. Also das heißt, dass die Philosophie fähig ist, in Abstand zu dieser Welt sich zu stellen. In Abstand zu sich zu stellen. Aber wenn es so ist, pak je filosofie tedy skrze ten svůj odstup a tím, že je filosofií, už ze světa herausgerissen. Wer hat die Philosophie herauszureißen aus der Welt? Oder macht es die Philosophie selbst? Und wodurch macht sie es? Každá filosofie je v tomto světě, v dějinách situována. Womit gelangt sie zu diesem Abstand? Durch welche Mittel? Darüber war keine Rede. Natürlich, to není výtka, on o tom může psát někde jinde.*
Jiný hlas:
Aber sachlich ist es mir ein bisschen unklar. Ich verstehe bei anderen Denkern, wie sie es meinen. Also diesen Abstand und so weiter, aber dann gehört es zum Wesen der Philosophie, dass sie immer im gewissen Abstand ist, deswegen weil sie reflektiert, also Reflexion heißt immer Abstand und so weiter. Aber hier kenne ich nicht den Kontext und so weiter. Jetzt gebe ich um…
Hejdánek:
Teďka bych chtěl položit otázku. Když se tam hovoří o tom, že *filosofie* musí nahlédnout svět v jeho nepravdivosti, prolhanosti, tak to předpokládá, že *filosofie* je schopna nějakého odstupu, z něhož pak ten svět v té nepravosti vidí. Že ale jak dosáhne ta *filosofie* toho odstupu, vždyť každá *filosofie* přece je situována v určité dějinné chvíli, v tomto světě, jehož zvrácenost má nahlédnout. *Ergo* taky sama musí být – *das habe ich nicht gesagt, wenn die Philosophie in der Welt verankert ist, also muss sie auch unwahr sein, wie die Welt, also woher kommt die Einsicht* – tedy i ta *filosofie* musí být postižena stejně jako ten svět. Odkud se to bere, že ta *filosofie* je schopna nahlédnout nebo je volána k tomu, aby nahlédla, kde bere tu schopnost toho odstupu? Kdo to tady zajišťuje? *Filosofie* sama? A tak dále.
Jiný hlas:
Es gibt etwas Doppeldeutiges bei Adorno und auch etwas sehr Schwieriges. Tady je u Adorna cosi dvojznačného a také velmi obtížného. *Beinah alle Philosophie ist in der Welt situiert.* Takřka celá *filosofie* je situována ve světě. *Zum Beispiel die Philosophie Heideggers.* Tak například Heideggerova *filosofie*. *Die ist ganz funktional integriert in dieser Welt.* Je funkčně zapojena, integrována v tomto světě, cíleně, programově. *Heidegger kann nur das sagen, spricht durchaus das, was in dieser Welt schon gilt.* Heidegger mluví jenom z toho, co už v tomto světě platí. *Dasselbe gilt dem Positivismus.* Totéž platí o pozitivismu. *Die reden auch in einer Art und Weise über die Welt, die weltig ist.* Ti také určitým způsobem mluví o světě, který je světský. *So man könnte sagen, beinah alle Philosophie ist ein Teil dieser Welt.* Tak je možno říct, že takřka celá *filosofie* nebo všechna *filosofie* je částí tohoto světa. *Und hilft dazu, diese Welt bestehen zu lassen oder am besten vollenden zu lassen.* A napomáhá k tomu, aby tento svět zůstal takový, jaký je, nebo aby se naplnil.
Und jetzt kommt das Schwierige. Es könnte sein, dass wesentlich in der Philosophie etwas wie Abstand

ist. A teď přichází něco důležitého. Je zvláštní, že ve *filosofii* je něco takového jako odstup. *Adorno zum Beispiel spricht über eine Teilung der geistigen und materiellen Arbeit.* Adorno například velmi zdůrazňuje rozdíl mezi duševní a – *geistlichen* nebo *geistigen*? – *geistigen*, *geistigen*, ja – mezi duševní nebo duchovní (u nás to zní blbě duchovní), duševní a ostatní prací. *Das ist ein welthistorisches Geschehen*, to je světodějné dění, *wodurch der Geist sich ein wenig loslöst von Welt*. v němž se duch trochu odpoutává od světa. *So in dieser geistigen Arbeit ist etwas inbegriffen wie Abstand, Distanz.* A tak v této duchovní práci je už nějak obsaženo něco jako ten odstup. *Aber beinah alle geistige Arbeit hat sich sofort wieder zurückgegeben an der Welt.* Ale v té duchovní práci se zase přiklání, přivrací duch ke světu. *So was Transzendenz sein könnte, zerfällt sofort wieder zur Immanenz.* To, co se mohlo stát transcendencí, opět padá zase do imanence.
Und jetzt kommt das Schwierige. Adorno beschreibt auch seine Lage. A teď přichází to obtížné. Adorno také popisuje svou vlastní situaci. *Er beschreibt, warum er Transzendenz behaupten kann.* Popisuje, proč a jak on sám mohl nějak udržet tu transcendenci. *Er beschreibt sich selbst als ein Emigrant*, popisuje se jako emigranta nebo chápe se jako emigrant, *der zufällig der Katastrophe entrann.* který čirou náhodou unikl katastrofě. *Vor dem Zweiten Weltkrieg musste er Deutschland verlassen und ist er ausgewandert nach Amerika*. Před druhou světovou válkou musel opustit Německo a odcestovat do Ameriky. *So er hat sehr buchstäblich etwas als Distanz zu das, was in Europa oder man könnte sagen in der modernen Welt geschah.* A tak jaksi přímo doslovně dosáhl něčeho, co znamenalo odstup od toho, co se v Německu nebo v tom moderním světě evropském stalo. *Und auch in den Vereinigten Staaten fühlte er sich als ein Fremdling, der dort nicht zu Hause war.* A také ve Spojených státech se cítil jako cizinec, který se tam necítí doma.
So das ist doch eine Transzendenz unter sehr kontingenten Umständen. To je tedy taková jakoby transcendence za velmi nahodilých okolností. *Und dann beschreibt er, ich weiß es nicht buchstäblich mehr*, a pak také píše, nevím to teď přesně doslovně, *dass er aus der Emigration heraus wieder nach Europa kommen konnte, um zu beschreiben, was hier alles geschehen ist.* že se z té emigrace zase vrátil do Evropy a začal popisovat, co se stalo a co se děje, zase z jisté distance, protože tam strašně dlouho nebyl. *Sowohl er nicht zu einer Welt gehörte, weil er dazu gezwungen war, ein Fremdling zu sein*, a proto tohle všechno, že byl vlastně vyhnán z tohoto světa, že k tomu světu nepatřil a nemohl se tam zapojit, *könnte er das tun, was wesentlich auch im Denken, in geistiger Arbeit steckt.* tak mohl dělat to, co je tak podstatné pro jeho myšlení a co vyznačuje jeho způsob práce. *So er beschreibt sich selbst und seine wenige Freunde, die es auch machen konnten, als ein Einzelgänger.* A tak sám sebe a několik svých přátel nebo kolegů, kteří byli v podobné situaci, popisuje jako osamělé chodce. *Ein Einzelgänger, der zufällig der Katastrophe entrann und dadurch aus der Transzendenz beschreiben kann.* Jako osamělé chodce, kteří čirou náhodou unikli katastrofě a kteří pak z té transcendence nahlíželi a podívali se a pozorovali, co se děje.
Jiný hlas: *So eigentlich ist das wahre Denken etwas Einsames und dazu sind nur wenige Menschen bequem.*
Jiný hlas: A tak také na to ukazuje, jak opravdové myšlení je něco osamělého, k čemu se dopracuje jen málo lidí.
Jiný hlas: *Soll ich noch etwas mehr dazu sagen? Ah, natürlich. Etwas ähnliches beschreibt er auch, wenn er spricht über Kunst.*
Jiný hlas: Něco podobného ukazuje také, když píše o umění.
Jiný hlas: *Auch Kunst ist ein Vermögen der Transzendenz.*
Jiný hlas: Také umění je schopnost *transcendence*.
Jiný hlas: *Die Künstler machen eine neue Welt, ändern die Welt, kann man sagen.*
Jiný hlas: Umělci vytvářejí nový svět, mění svět, dá se říct.
Jiný hlas: *So ist es wesentlich in der Kunst ein Aspekt des Nicht-zu-dieser-Welt-gehört.*
Jiný hlas: A proto je pro skutečné, pravé umění podstatný jeden rys, totiž že nějak a v některých ohledech

nepatří k tomuto světu.
Jiný hlas: *Dann kann man denken, dann muss es doch viele Künstler geben, die diese Transzendenz verwirklicht haben.*
Jiný hlas: Samozřejmě si můžeme pomyslit, že pak bude celá řada umělců, kteří tuto *transcendenci* uskutečnili.
--- (1986-02-11 Sybe Schaap – Adorno (1)_s2_cleaned.flac) ---
Jiný hlas: *In seiner Kunstbeitrag, er hat unglaublich viel über Kunst geschrieben.* Ale ve své práci o umění napsal spoustu knížek o umění. *Da sieht man etwas Ähnliches. Nur wenige, sehr wenige Künstler haben die Transzendenz auch wirklich verwirklicht.* Jenom velmi málo umělců přiznává, že tuto transcendenci opravdu skutečně... *Beinahe alle Künstler sind verfallen zur Unwahrheit.* Takřka všichni myslitelé propadli té prolhanosti. *Und auch hier nennt er nur Ausnahmen. Wie Mahler, Schönberg und Berg und Webern. Und Samuel Beckett. Nun und noch wenige andere. Und das sind die einigen Leute, die es gut gemacht haben.* A také zde mluví jen o výjimkách. O Mahlerovi, Schönbergovi, Bergovi a Webernovi, Samuelu Beckettovi a ještě několika málo, tak to jsou jediní, kteří to dělali dobře, podle něho. *In alle anderem kann man das Wesen finden, das Wesen der Kunst. Ja, aber die haben eigentlich das Wesen verraten.* U všeho ostatního lze najít to podstatné pro umění, ale tak, že oni svou tvorbou to podstatné právě zrazují. *So, das ist auch die Ursache, dass er so unglaublich viel Gegenphilosophie und Gegenkunst schreibt. Und die ganze Rettung der Welt erwartet von Philosophie und Kunst.* A to je taky jeden z hlavních důvodů, proč tolik píše protifilosofii a protiumění. A přitom spásu světa očekává právě od filosofie a umění. *So, er erhofft unglaublich viel von Ausnahmen, die es wahr machen.* Neuvěřitelně mnoho očekává právě od těch několika, kteří... Na to dost z té pravé strany. *Aber was mir Schwierigkeiten gibt, ist, dass diese Ausnahmen ein Ausnahme geworden sind unter kontingenten Umständen.* Co mi dělá potíže, je, že sice tyto výjimky jsou výjimečné, ale že k nim dochází za nevýjimečných podmínek. *Man kann denken, dass die Welt durch Kontingenz gerettet wird.* Takže skoro se nám chce představovat, že tento svět bude zachován náhodou. Nebo zachován tedy, spasen náhodou. *Das ist doch wieder seine ganze Philosophie zuwider, die die Rettung doch logizierit hat.* A to je vlastně něco, co stojí proti celé jeho filosofii, která právě tu spásu logizovala.
Hejdánek: Tak už jsem něco vymyslel. Přesně dvě věci, že když tam mluví neustále a často o tom celku, který je prolhaný nebo nepravdivý, tak co tím míní tím celkem? A do jaké míry... jak si to představuje, jestli je to jenom v té rovině toho lidského světa. No, to je hlavně ta druhá příroda, že jo. Ta první příroda, o té už se nemluví vůbec.
Jiný hlas: Tak to jedno a za druhý tam na začátku mluvil, že ta filosofie, která už se zdála překonána tím, že promeškala ten okamžik, kdy se měla uskutečnit, se zase rozvíjí. A tam nerozumím, tak by to vypadalo jako že ta filosofie, která byla překonána, kam mizí to čím byla překonána nebo to ji překonávají...
Hejdánek: Ne, ne, jako že už prostě je na zrušení. To bylo jako, všichni psali o tom, že už je konec filosofie a tak dál, to ještě teď o tom píšou. Všechno se zdálo, že už je to konec, všechno přechází, Marx říkal třeba do té vědy a tak. V tomhle smyslu. Že najednou teď proč tady ještě je? Že to je ta otázka. Já to stejně přeložím. Tak už si mě připomeňte ty první dvě.
Jo, *zwei Fragen. Die erste Frage, wenn man über das unwahre Ganze spricht, was heißt es? Heißt es, ist es die zweite Natur?*
Jiný hlas: *Das ist nur eine Randfrage. Also die zweite Natur, die Gesellschaft, im Ganzen, ja, so ist es. Und zweitens...* ta filosofie, že byla překonána. *In welchem Sinne haben Sie oder er darüber gesprochen, dass die Philosophie als überholt geworden schien? Das heißt, wem schien es als vor dem Ende zu sein, oder in welcher Hinsicht war es so, že zum Beispiel, ja, das sage ich jetzt, Hegel es so sah, dass er der letzte Philosoph eigentlich ist, dass in ihm die Philosophie endet? Oder wem, wer soll kompetent sein, dass die Philosophie für ihn schon etwas vorbei gewesen ist und so weiter?* A tak to je jedna věc a ještě k tomu něco bylo. Řekněte mi to ještě jednou. Ale jestli tomu mám rozumět tak, že to je takový obecný povědomí, že ta filosofie je překonána, tak potom to je vyřešená ta otázka.

Hejdánek: Asi ne, já jsem to říkal, v jakým smyslu, kdo je kompetentní jsem říkal pro to posouzení, že ta filosofie je u konce, že jak se to zdá, komu se to zdá. To je ono.
Jiný hlas: *Also vielleicht ist das alles. Ich habe das nicht gut verstanden. Das zweite, das zweite. Am Anfang haben Sie gesagt, Adorno sagt, die Philosophie schien als vor dem Ende zu stehen, aber sie hat den echten Augenblick nicht erfasst und sich nicht verwirklicht. Also jetzt und so weiter. Also wem schien es als vor dem Ende der Philosophie, oder wer ist da kompetent? Die Philosophen, oder ist es ein allgemeines Bewusstsein, dass die Philosophie für nichts mehr ist? Ist es das, was Marx sagt, že aus der ganzen miseren Philosophie nur Logik und Dialektik übrig bleiben? Also er soll kompetent sein in diesem… Ja, jistě.*
Tak především k té první otázce. Pro frankfurtskou školu celou a pro Adorna *schreckliches*, žalostné, hrozné je ta první příroda. V každém případě, pokud tato příroda panuje nad člověkem. A v každém případě, dokud ještě ta příroda může člověka ohrožovat. Pravděpodobně zevnitř i zvenčí, nejen zvenčí. To, že člověk se pokouší potlačit přírodu, je v pořádku. Jen nesmí to potlačování být cílem, ale musí se skrz to potlačování pokoušet tu přírodu, dalo by se říct, osvobodit, uvést v soulad s člověkem.
Jiný hlas: Ale pomocí toho ovládání je třeba tu přírodu jaksi uspokojit nebo přivést k rozumu, k míru, takže nakonec dojde k nějakému smíření mezi člověkem a přírodou, z které se vydělil. Ale tady právě udělal člověk v dějinách základní chybu. Sám tuto přírodu potlačil, utlačil a už nemůže s tím přestat, aby tu přírodu nadále potlačoval. A on nepodrobuje nebo neujařmuje jenom tu vnější přírodu, ale také tu svou vnitřní, tu lidskou přirozenost. A tak člověk ujařmuje, podrobuje sám sebe. A celý proces toho ujařmování vnější i vnitřní přírody jsou dějiny. A ta celá organizace tohoto ujařmování přírody je společnost. A proto také toto potlačování přírody neznamená osvobození člověka, nýbrž ta organizace toho ujařmování přírody se ujímá vlády i nad samým člověkem a ujařmuje člověka. Takže nejdřív byl člověk kouskem přírody, a to bylo něco hrozného. A teď, v tom takzvaném osvobození, se stává člověk ujařmencem, nevolníkem té druhé přírody. A je to znovu něco hrozného. A to jediné, co člověk může udělat, je, že se osvobodí ještě také z téhle druhé přírody. A aby vůbec k tomu mohl dojít, tak je třeba člověka probudit. A to se neobejde bez katastrofy. Teprve katastrofa přiměje člověka, aby tu druhou ujařmenost také odvrhl.
Hejdánek: Co chcete tedy konkrétně vědět?
Jiný hlas: No co rozumět tím celkem, který je nepravdivý?
Hejdánek: No to je ta společnost. To se řeklo. Nic jiného. Ta druhá příroda, to je ta společnost, to je ta totální ujařmenost člověka po vnější i vnitřní stránce. A tento celek je prolohaný, protože ten společenský proces nevede ke svobodě, nýbrž k ujařmení. Čili stává se to přírodou, zas člověk je ujařmen tou druhou přírodou. A co teď tam vlastně chtěl zdůraznit, ten celek? Já mám dojem, že na to odpověděl, nebo jsem já neporozuměl tvé otázce?
Jiný hlas: Ne, já jsem se ptal jen, co rozumět pod tím celkem.
Hejdánek: Tak rozumí se ta druhá příroda. Ta první příroda je něco hrozného, od toho už se jde pryč, to už není teď problém. Problém je, že se ta hrůza té první přírody teď přenesla do té druhé přírody. Ten celek se teď chápe jako ta příroda, poněvadž člověk teď už takřka v přírodě nežije. Ta příroda v Evropě například, kde je ještě kus nějaké přírody, kterou si člověk neupravil ke svému obrazu a nezvohavil? Takže v tom smyslu vlastně ta příroda je vtažena taky do té druhé. Takže a teď tady je ukázáno, že vlastně vládne furt tady něco z toho hrozného stavu původního, kdy člověk byl ujařmen tou vnější přírodou. Takže teď se to ještě vlastně zhoršilo tím, že teď je ujařmen i společensky jako druhou přírodou. A to je ten celek, co se o něm mluví.
Ta druhá příroda je tak mocná, že všichni, jak tu sedíme, i když si o tom povídáme, tak prostě nechápeme, jak naše společnost a my v ní jsme prolohaní. My všichni jsme zespolčenštění lidé a nemůžeme a nedovedeme dělat nic jiného než prostě jet s tím. Nejsme v podstatě schopni zvednout hlavu a něco z toho rozumět, pochopit to, jak jsme v tom zavinuti. A Adorno to dovádí velice daleko. Velmi často mluví o všech lidech nebo o všeobecnosti, lidstvu a tak dál. Nu, teď bychom mohli říct: „No,

jistě, o tom něco víme, něco tomu rozumíme," nebo: „já nejsem tak docela nesvobodný, nejsem přece zcela determinovaný, nejsem jenom vláčen celou společností." A to samozřejmě viděl a musel vidět taky Adorno. A on z toho dělá takovou zvláštní *dialektiku*. Říká: „Trošku přeženu to, jak to je." Přehánět, to je způsob, jak dojít k pravdě. Tady v té knize někde říká: „To temné jsem přehnal, protože jinak nemůžeme dojít k pravdě."
Tak dalo by se říct, samozřejmě všude je *transcendence* ještě stále…
Jiný hlas: *Aber die Philosophen oder der Philosoph Adorno übertreibt das, was geschieht so schrecklich, dass innerhalb der Gesellschaft keine Transzendenz mehr akzeptiert wird.*
Jiný hlas: Ale filosof, nebo filosof Adorno přehání – a aby ukázal pravdu, tak přehání tak hrozně, že ve společnosti vůbec není nikde akceptována nějaká *transcendence*.
Jiný hlas: *Und jetzt das Dialektische in Übertreibung. Das Über – wir haben voriges Mal auch ja, das Dasein, das davor – das Über, das bedeutet auch „über", also nicht nur Übertreibung, Nad-hánění by se dalo říct. Das Über ist nur Bewegung, Bewegung, Bewegung, ja. Das ist nur, dass alles im Fluss gebracht wird.*
Jiný hlas: A teď to *dialektické* v tom přehánění. To *über* – my jsme mluvili minule o tom *da-sein* – to *über*, to znamená taky „nad", čili nejenom přehánění, nadhánění by se dalo říct. To *über* poukazuje k tomu, že je to jenom a jenom pohyb, že se všechno dává do pohybu, že nikde nic nestojí, že to jde pořád dál.
Jiný hlas: *Und das Übertreiben ist nicht nur Ärger machen, aber auch treiben. In dem Treiben steckt schon Bewegung.*
Jiný hlas: A to *treiben* v tom *übertreiben*, v té *etymologii* německé, tam není jenom jaksi zahnání někoho, ale je to taky vlíct… už v tom tažení, *treiben* je táhnout, tlačit, taky se dá říct hnát… už v tom je taky pohyb.
Jiný hlas: *So wenn er spricht über vollendete Negativität, ist das auch eine Übertreibung, aber das nutzt er auch methodisch aus, um Bewegung so zu verstärken.*
Jiný hlas: Jestliže mluví o dokonalé *negativitě*, je to také přehnané, ale to *metodicky* používá pro to, aby zdůraznil ještě tím mocněji ten pohyb.
Jiný hlas: *Und sie können sich erinnern, wie wir gestern gesprochen haben über Marx Verwirklichung der Philosophie. Das sagt Marx auch etwa, wir müssen das, was ist, verärgern, damit es in Bewegung kommt.*
Jiný hlas: Můžete si ještě vzpomenout, jak jsme včera mluvili o Marxově pojetí toho uskutečnění *filosofie*. Tam také říká, že to, co je, musíme ještě zhoršit, abychom to dostali do pohybu. Tam říká přímo k tanci, abychom to donutili k tanci.
Jiný hlas: *So wenn er, wenn Adorno sagt, in Auschwitz kann man sehen, was das Wesen der heutigen Wirklichkeit ist, dann ist das nicht nur eine empirische Bemerkung über etwas, was geschah, aber darin zeigt er auch auf eine übertreibende Art und Weise, ja, wie schrecklich alles ist.*
Jiný hlas: Když Adorno říká, že v Osvětimi můžeme nahlédnout podstatu současné společnosti, není to jenom *empirická* poznámka o něčem, co se dělo nebo děje, ale tím také ukazuje právě tu pohybovou, tu přeháněnou stránku toho, jak je to všechno hrozné.
Jiný hlas: *So das ist eine Dialektik, das ist für mich auch neu, das habe ich seit gestern oder vorgestern, wenn ich das präpariert habe, diese bemerkenswerte Übereinkunft mit Marx darin gesehen.*
Jiný hlas: To je pro mě taky trochu překvapení, po včerejšku, co jsem připravoval ty poznámky o Adornovi a teprve potom o Marxovi, a teď se to převrátilo, tak i pro mě samotného to bylo překvapení, jaké tam jsou *analogie*, jak to vlastně hraje spolu. Čili u Marxe, ale i u Adorna to přehánění má takovou zvláštní funkci, očistnou.
Jiný hlas: *Und jetzt das Antwort, es ist der Philosoph, der diese Übertreibung macht.*
Jiný hlas: A teď odpověď na tu otázku: je to právě filosof, který takto přehání a má přehánět.
Mně se tam spousta věcí nelíbí. A už první věc, která se mi tam nelíbí velmi silně, je ta katastrofa. Teďka trošku odbočím od *filosofie*, ale za chvíli se vrátím. Já bych vzpomněl přednášku, kterou jsem už tady

několikrát rozebral, přednášku André Glucksmanna a jeho postoji k aktuálnosti, k hrůzám a ke katastrofě. Rozhodně věřím v to, že i Adornovi šlo o to, aby se ten Osvětim už nikdy neopakoval.
Jiný hlas: *Ich glaube, dass auch für Adorno ganz selbstverständlich und wichtig war, dass Auschwitz nie wieder kommt.*
Jiný hlas: A nyní k řešení. Prvním takovým bodem k tomu, aby se takovéto hrůzy neopakovaly, byl Patočkův postoj z hlediska „vlády dne“. V těch *Kacířských esejích*.
Jiný hlas: *Also die Lösung. Der erste Schritt war nach Glucksmann Patočkas Stellung nach der Macht des Tages, ja, in den heretischen Essays.*
Jiný hlas: To znamená to, že lidé se po všech těch hrůzách sejdou, nějaká společnost se sejde, nějaké společenství, kteří se domluví o tom, dohodnou se na tom, že se tyhle hrůzy už nebudou opakovat.
Jiný hlas: *Das heißt, dass gewisse Gesellschaft oder gewisse Leute zusammenkommen und darüber sprechen und auch etwas praktisch dazu beitragen, dass solche Dinge nicht nie wieder kommen.*
Jiný hlas: Bohužel po zkušenostech po první a druhé světové válce tomu těžko můžeme věřit.
Jiný hlas: *Leider nach den Erfahrungen des ersten und des zweiten Krieges sind wir nicht mehr im Stande genug zu glauben, dass es effektiv ist.*
Jiný hlas: Tady je postoj druhý, a to postoj *destruktivní*.
Jiný hlas: *Und dann gibt es eine andere Stellung, nämlich eine destruktive.*
Jiný hlas: To je podle mého názoru velmi podobné té…
Jiný hlas: katastrofě u *Adorna*. *Es ist etwas ähnliches wie die Stellung zur Katastrophe bei Adorno.* Takže ten destruktivní postoj spočívá v tom, že na rozbitém starém postavíme něco nového. *Also diese Stellung bedeutet, dass wir das Alte vernichten, damit wir mit etwas Neuem anfangen können.* Je otázka, kdo by to měl ještě ale stavět a na čem stavět. *Die Frage besteht, wer noch überleben wird, um das Neue zu bauen.* Tomuto postoji se ještě vrátím. *Zu dieser Stellung komme ich noch ein zweites Mal zurück.*
A je tady postoj třetí. *Und dann gibt es eine dritte Stellung*. To je hledání kořenů zla ve vlastní společnosti. *Das heißt die Auffindung der Rhizomata, der Wurzeln, der Wurzeln des Bösen in der Welt, in der wir sind.* Já si myslím, že ani toto není dostačující, že je potřeba hledat čtvrtý. *Ja, und ich bin der Meinung, dass auch diese dritte Stellung noch nicht noch nicht genug effektiv ist, sondern dass man noch eine vierte Stellung mit einer vierten Stellung anfangen soll.* No a toto bych ponechal, vrátil bych se k té katastrofě. *Ja, aber darüber werde ich jetzt nicht sprechen, und lieber werde ich zurück zur Katastrophe kommen.*
To patří k tomu vlastně. Jestli on ten *Adorno* se zabýval tím, jak se té osvícenosti vyhnout, teda jo. On to dovedl v tom přehánění, že to vede k té osvícenosti, jestli uvažoval o tom taky, jak on mluví, jestli to…
Hejdánek: No dobře, ale tak to není, to je opravdu něco dalšího, on se tam jenom toho dotkl, ale podstata otázky je jiná, čili k tomu se vrátíme potom v další otázce. Připomeňte, kdybych zapomněl.
Jiný hlas: Abychom neupadli do nějakýho mýtickýho myšlení, musíme být v odstupu. *Ja, wenn wir nicht in eine neue Art von mýtickém myšlení geraten sollen, dann müssen wir im Abstand sein, oder den Abstand erzielen, einen Abstand erzielen.* Potřebujeme najít pravdu. *Wir brauchen die Wahrheit, das Wahre finden.* A víme, že pravda se prolamuje do světa v extatickém momentu lidské reflexe. To je prostě jako když pro sebe vyplašíte stádo slonů a pak utečete a strčíte tam někoho jinýho, ať si to pak s těma slonama vyřídí. Tak to ne. Leda vás v tom nechám až po uši. Takže dobře, jinak. *Ich wollte mit etwas anfangen, was wir hier diskutieren, und das heißt, dass er erschleichen wollten aus der Diskussion und mich einsetzen.*
Abychom byli schopni odstupu, abychom byli schopni… teda chceme být schopni odstupu, chceme být schopni něco reflektovat a budeme teda reflektovat katastrofu. *Also, wenn wir im Abstand sein wollen, dann wenn wir also reflektieren wollen, kritisch reflektieren, also dann wollen wir das Katastrophische.* Budeme ji nahlížet, tu katastrofu. *Die Katastrophe wollen wir einsehen.* Čemu, co nám to bude platný, když budeme nahlížet tu katastrofu? *Aber was soll das bedeuten, wenn wir nur einsehen werden? Wenn wir einsehen werden, dass die Katastrophe kommt, dass sie hier ist. Also, wozu nützt es, es einsehen zu können?* Zdá se mi, že by bylo lepší teda nahlížet své vlastní chyby, své omyly, ty reflektovat a výsledkem

by mělo být řešení, poznání něčeho lepšího, pravdivějšího, poznání, anebo příště už to nedělat takhle, abychom se dopustili těchto omylů, těchto aporií. *Mir scheint, dass das besser wäre, unsere eigenen Fehler einzusehen, die zu reflektieren, und Ergebnis sollte sein Erkenntnis etwas Besseren, Wahreren, Erkenntnis, oder mindestens die eingesehenen Blödheiten nicht mehr zum Neuem wiederzumachen.* Ale vycházet z katastrofy… co to je? *Aber aus der Katastrophe heraus etwas Neues sehen zu wollen?*
To je opravdu něco mýtického teda. Doufat, že ta katastrofa to nějak vyčistí, jo. To je taková nelegitimní analogie s bouřkou. *Eine unlegitime Analogie mit dem Gewitter.*
Hejdánek: Já mám za to, že v *Adornově* filosofii je velmi mnoho ještě jinejch věcí mýtickejch. On mluví o katastrofě jako o dokonání nebo vyvrcholení a novým začátku. To je starý egyptský mýtus o ptáku Fénixovi, kterej ze svého popela pak zase vzejde znovu. Staré musí zemřít a teprve potom z toho může vyrůst něco nového. Já mám za to, že taková filosofie, která chce všecko dodělat a doničit, aby mohl vzniknout ten volný plac pro to nové, je mimořádně nebezpečná. A je ovšem třeba takové lidi jako *Adorno* brát velmi vážně, protože zejména u nás na Západě podstatně ovlivňují duchovní klima. I lidé, kteří nerozuměli dobře, legitimně *Adornovi*, přece jenom převzali něco z ducha jeho filosofie. A u nás to jsou zejména teologové, mnozí teologové, kteří spoustu toho převzali od *Adorna*. A neuvěřitelně mnozí u nás se snaží o něco jako… [nesrozumitelné]*heranwachsende Katastrophe* zu sehen. A řada z nich nepochopitelně se pokouší už zahlédnout tu rostoucí katastrofu a naději.
Jiný hlas: *Wie Adorno sagte: Auschwitz ist ein Zeichen dessen, was aus der Wirklichkeit geworden ist.*
Jiný hlas: Když *Adorno* říká, že Osvětim je znamení, co se stalo se skutečností společenskou všeobecně.
Jiný hlas: *Und so findet man heutzutage mehrere solcher Zeichen.*
Jiný hlas: Tak dnes takovýchto znamení je možno vidět daleko víc.
Jiný hlas: *Zum Beispiel Raketen und so weiter.*
Jiný hlas: Jako psychorakety.
Jiný hlas: *Das Gefährliche ist, dass man einen Beweis finden wollte, dass die Endzeit kommt, dass die Vollendung kommt.*
Jiný hlas: To nebezpečné v tom je, že se tím dokazuje, že se čas naplnil, že konec přichází.
Jiný hlas: *Und dass die einzige Antwort ist, dass man ganz anders auf's Neue anfangen muss.*
Jiný hlas: A že z toho vyplývá, že se musíme připravit začít úplně znovu.
Jiný hlas: *Es herrscht etwa, wie Nietzsche gesagt hat, ja, jetzt ist alles vergebens, alles ist umsonst, alles war nichts.*
Jiný hlas: Říkat, že to všechno bylo marné a nadarmo a že to bylo k ničemu a obrátit se ke všemu zády.
Jiný hlas: *Diese übertreibende Philosophie, ja, hilft dazu, dass man dieses denkt, dass man so in Nihilismus…*
Jiný hlas: A tahleta přehánějící filosofie velice napomáhá, že se takto k tomu lidé obracejí, zejména také mladí.
Jiný hlas: *Das ist auch die Ursache. Hintergrund ist, ich werde Adorno so unglaublich ernst nehmen und niemals lachen werden, wenn man diese Übertreibungen liest.*
Jiný hlas: A to je taky důvod, že když to čtu, tak že nějak nemám moc humoru a nikdy nemám tendenci se těm jeho přeháněním smát.
Jiný hlas: *Er selbst nimmt das nicht allein…*
Jiný hlas: On sám… ne, to ne… [nesrozumitelné]
Jiný hlas: *Man muss auf's Neue, man muss auf's Neue anfangen, wie ich auch schon sagte, nach der Endzeit.*
Jiný hlas: Znovu, znovu, musíme znovu začít, jak jsem už řekl, po tom konci.
Jiný hlas: *Aber man muss immer… Es gibt in der Welt viel Gutes und viel Schönes und viel Wahres und das muss man sehen können.*
Jiný hlas: Ve světě nebo na světě je spousta věcí pěkných, hezkých, pravých a to všechno musíme taky vidět.

Jiný hlas: *Dazu muss eben nicht alles geändert werden*.
Jiný hlas: A k tomu prostě je nesmysl říkat, že všechno musí být nový, protože tohle přece nemůžeme nechat a obrátit se k tomu zády.
Jiný hlas: *Das Letzte, was geschehen soll, ist, dass alles radikal geändert wird*.
Jiný hlas: A to už je to poslední říkat, že všechno radikálně musíme změnit. Ne všechno.
Jiný hlas: Takže já to nemám ještě v hlavě úplně uspořádaný.
Jiný hlas: Já taky ne.
Jiný hlas: Já navážu na to, co se tady teďka říkalo. Vlastně já nevím, jestli to má smysl říkat, protože zcela souhlasím s tím, co chtěl pan přednášející říct. Že jsme si tady už mnohokrát pověděli, že když se začíná znova, začíná se vždycky stejně. Že na troskách se nedá stavět dál a dál. Když ten dům má tři patra a spadne střecha a má se stavět čtvrtý patro, tak to čtvrtý patro se na troskách postavit nedá.
A když se začíná znovu, tak se začíná i s těmi chybami, který už se jednou udělaly. A to mně se zdá, že se do jisté míry odráží v tom, co *Adorno* říkal o té filosofii za *Marxe*, z doby *Marxe*. Že se příliš rychle domnívala, že rozumí světu, že ví, jak změnit svět, a že se snažila nahlédnout celou tu pravdu, a to byl ten omyl. Kdežto teďka filosofie se musí snažit, aby co nejdůkladněji nahlédla ke kořenům, nahlédla celou tu katastrofu, celé to negativní. A změnit všechno. Takže *Adorno* je ještě nebezpečnější než ten, co byl za *Marxe*. Je samozřejmě možné, že taky někdo přijde s tím, že ani *Adornova* interpretace nedostačuje.
Hejdánek: *Aber meint in Adornos Verwirklichung die Philosophie zu radikal…*
Jiný hlas: …že přijde nějaký žák nebo *Lukácsův* žák, *Adornův*, a bude říkat, že *Adorno* byl příliš hotový s tím, jak chtěl nahlédnout všecko v celku.
Hejdánek: *Ich verstehe nicht, wie ein Mensch so großartig über sich selbst und seine Philosophie denken kann*.
Jiný hlas: Nechápu, jak nějaký člověk, *notabene* filosof, jak může takovým velkorysým – on říkal velkorysým, ale spíš [nesrozumitelné] způsobem myslet na svou filosofii a své výkony filosofické.
Hejdánek: *Dass man radikal die ganze Geschichte ja von Wurzel aus denken kann, ja, das ist doch überhaupt Versuch, und was man gar nicht machen darf, ja, das ist schon gefährlich beim Anfang*.
Jiný hlas: …že všecko teda, celou dosavadní historii takhle přehlédne a od kořene… jsou takové pokusy, vůbec nemají být podnikány, je to neobyčejně nebezpečné.
Hejdánek: *Besonders, wenn er auch spricht über sich selbst und kontingente Umstände, dann so etwas Großartiges herauskommt*.
Jiný hlas: Už jenom to, jak o sobě mluví, o své situaci, že o tom…
--- (1986-02-11 Sybe Schaap – Adorno (2)_s1_cleaned.flac) ---
Jiný hlas: Man muss vorsichtig haben mit Begriffen wie Geschichte und was Ganze und das Absolute und so weiter und so weiter.
Hejdánek: Musíme být velmi opatrní při tom, když chceme mluvit o celku a absolutnu a transcendenci a takových věcech.
Jiný hlas: *Philosophie* vermag nicht alles.
Hejdánek: Ja, das ist keine *Sophia*, das ist *Philosophie*. Filosofie nemůže všecko.
Jiný hlas: Noch möchte ich um eine Erläuterung oder Klarmachung eines Satzes bitten. Wenn Adorno sagt – ich hoffe, dass es Adorno war – dass die *Philosophie* nicht das Absolute erobern kann, aber dass sie doch nicht den Begriff der Wahrheit loslassen darf. Was das bedeutet?
Hejdánek: Když Adorno říká – doufám, že je to Adorno – že filosofie se nemůže zmocnit absolutna, ale přesto musí trvat na pojmu pravdy. Co to znamená?
Jiný hlas: Man kann das Absolute nicht direkt oder unmittelbar aus dem Denken heraus schaffen.
Hejdánek: To absolutno nemůžeme přímo bezprostředně vytvořit jenom tak v myšlence, z myšlení.
Jiný hlas: So wir wissen jetzt noch nicht positiv, wie die ganze Wahrheit inhaltlich ist.
Hejdánek: My teď prostě pozitivně nevíme, jak ta celá pravda věcně, obsahově vypadá, jaká je.
Jiný hlas: Wir können das erst wissen, wenn eine Neuentwicklung eine Chance bekommen hat.

Hejdánek: To se můžeme dovědět jedině, když dostane šanci nový vývoj věcí.
Jiný hlas: Und wenn das Absolute verwirklicht ist, dann ist eigentlich die *Philosophie* aufgehoben.
Hejdánek: A v okamžiku, kdyby se absolutno uskutečnilo, tak už je filosofie zbytečná, je zrušena.
Jiný hlas: Meiner Meinung nach wäre es ehrlicher, wenn Adorno jetzt schon versuchte, etwas Absolutes positiv zu denken.
Hejdánek: Podle mého soudu by bylo daleko upřímnější, kdyby se Adorno pokusil už teď filosoficky pozitivně myslet něco z toho absolutna.
Jiný hlas: Dann konnte man das, was Adorno und anderen *implicite* erwarten, *explicite* kritisieren.
Hejdánek: Potom by bylo možno to, co je v jeho formulacích *implicite* a co tam ti druzí tuší, by bylo pak možno *explicite* mít před sebou a kritizovat to.
Jiný hlas: Meiner Meinung nach versteht er dann schon, dass es dann nicht eine Wahrheit geben kann.
Hejdánek: Zdá se mi, že vlastně tím vším říká, že vlastně nemůže existovat nějaká pravda.
Jiný hlas: Aber dass es dann ein Kampf gibt zwischen viele positive Wahrheiten.
Hejdánek: Ale že je jenom stále boj mezi různými pozitivními pravdami.
Jiný hlas: So es ist etwas Geheimes in sein philosophischer Auftrag.
Hejdánek: Je tady něco tajemného v jeho filosofické výzvě.
Jiný hlas: Wir wissen noch nicht positiv über wahren und guten, aber durch die vollendete Negativität, in doch wird es bestimmt kommen.
Hejdánek: Nevíme nic pozitivního o pravém a dobrém, ale prostřednictvím skrze tu nutnou negativitu to určitě přijde.
Jiný hlas: So der Mensch im allgemeinen muss nur warten und auch bei Adorno mitmachen.
Hejdánek: Člověk i filosof a také Adorno může jenom očekávat a potom spolupracovat nebo být při tom.
Jiný hlas: Aber wie ist es jetzt formulieren? Es klingt auch etwas sehr Wahres darin. Also es ist nicht ganz klar, was eigentlich schief gegangen ist in der ganz großen Tradition von den hebräischen Propheten, ist so etwas auch dabei. Es steckt auch in ihm. Und jetzt man muss herausarbeiten, wo eigentlich es schief gegangen ist, weil es spielt so viel an gewissen diese alte Momente. Er erinnert selbst sehr oft an die jüdische Religion, ja jüdische *Theologoumena* oder so was.
Hejdánek: Já říkám, že jak to teď vyložil, tak že tam spolu hraje nebo spolu zní celá řada takových těch pozitivních momentů té dlouhé tradice hebrejských proroků, že tam tohle bylo taky přítomné. A že tedy to nestačí k tomu odhalení, že je potřeba najít, v čem to jde nějak šejdrem. A on říká taky, že tedy dokonce vědomě Adorno navazuje na mnoho, cituje hodně z hebrejských tradic a vrací se k tomu, užívá těch starých obrazů a tak.
Jiný hlas: Ich habe auch gesprochen von der Einlösung eines altes Versprechens, was schon in der Sache inbegriffen hineingeht.
Hejdánek: Už jsem mluvil, jestli se vzpomínáte, o tom, jak Adorno hovoří o tom naplnění toho, co je nějak zaslíbeno ve věci samé nebo s věcmi samými. To je zas také, že používá prostě těch termínů to zaslíbení a naplnění.
Jiný hlas: So wir wissen nicht genau, was kommt, aber wir wissen, dass wenn es kommt, wird es gut sein.
Hejdánek: Nevíme přesně, co přijde, ale víme, že když to přijde, bude to dobré.
Jiný hlas: Aber gerade, ich verstehe vieles nicht. Gerade Leute, die über *Auschwitz* sprechen, trennen sich oder haben sich von dieser Tradition der Erwartung des Guten in der Zukunft ganz haben sich davon losgelöst, abgetrennt. Also, in gewisser Hinsicht erwartet er mit Hoffnungen die Katastrophe. Ja, das stimmt. Das ist etwas ganz…
Hejdánek: Já říkám, že je to pozoruhodné, že právě filosofové, kteří tak jako vážně vzali ty děsivé události, které nesou to, pro co se užívá to *Auschwitz*, to je takové jako by *pars pro toto*, ty děsy těmi neskončily a narůstají a dějí se hrozné věci a ty i předcházely, ty nevymysleli to Němci. Ale že ti filosofové, kteří tohle berou vážně, a teologové třeba a tak dále, že ti v jistém smyslu neztrácejí naději. Že to je ta paradoxní naděje, že se s nadějí dívají vstříc i těm katastrofám, protože v nich vidí cestu k nějakému rozuzlení.

Jiný hlas: pro ně je to otázka: když něco takového se může stát, má to ještě nějaký smysl vůbec v tom světovém dění? Je nějaký Bůh? – říkají teologové – ještě můžeme věřit v Boha, když byly koncentráky a miliony Židů likvidovány? Je to vůbec ještě možné?
On naopak to bere jako signál toho, že přichází něco pozitivního, a na tu katastrofu kouká s největšími nadějemi. To je taková zvláštní překvapivá záležitost, s tím se normálně člověk nesetká. Většina komentářů je taková, že buďto obcházejí a mluví o něčem jiném, pozitivním, anebo když to vezmou vážně, tak rezignují. To je absolutní skepse, nic nemá smysl, podívejte se: tohle, tohle člověk uvidí. On naopak tady z toho…
Er macht aus Auschwitz keinen Nihilismus. Ja.
On z toho nevyvozuje žádný *nihilismus*.
Und auch keine Antitheologie.
A taky žádnou *antiteologii*.
Das ist so ja sonderbar, dass er eben aus Auschwitz eine Theologie schafft. Ja.
Je to dost kuriózní, že právě z *Osvětimi* dělá teologii.
Meiner Meinung nach sieht er in Auschwitz die totale Verelendung und totale Entfremdung, um darin in Auschwitz eine Bedingung für die Neubildung der Menschen. Ja.
Zdá se, že právě v *Osvětimi* vidí jakousi takřka hybnou páku k takovému totálnímu odvrácení od všeho minulého a k tomu otevření cesty do budoucna.
Also in gewisser Hinsicht ist es auch eine Ideologie, wie wir gestern darüber gesprochen haben, eine Ideologie für Kambodscha. Ja, okay.
Takže podobně, jako jsme to viděli včera v analýze těch textů, tak tady máme druhý doklad toho, že tohle by mohla být taky *ideologie* pro tu Kambodžu, protože tam tu *Osvětim* zopakovali ještě daleko hrůznějším způsobem. A to právě proto, aby otevřeli cesty k něčemu novému.
So dem alten Menschen ist alles genommen und jetzt, ja…
Starému člověku se všechno vezme, je naprosto zlikvidován, je obrán o všechno.
Und er spricht von sich selbst, er ist auch ein Jude, ja, ja, als einer, der Auschwitz entkommen ist, aber versteht, was dort passiert ist. So er ist auch in direkter Verstehen und Relation mit Auschwitz.
O sobě hovoří, on je sám Žid, a ačkoliv náhodou, jak říká, unikl té katastrofě v *Osvětimi*, tak jako sám o sobě je přesvědčen, že je tím Židem, který je tak spjat s těmi zavražděnými Židy, že rozumí, co se tam stalo.
Er trägt das Geschehen Auschwitz in sich und ist auch, man könnte sagen, ja, ein Erbe von Auschwitz, ja, was dort…
Nese tu událost hrůznou v sobě a v jistém smyslu se chápe jako dědic těch, kteří tam zašli.
Ještě malou poznámečku. Jako filosofie má své dějiny a vztahuje se k nim.
Wie die Philosophie ihre Geschichte hat und auch im Stande ist zu dieser eigenen Geschichte sich zu verhalten.
Tak také své dějiny má lidstvo.
So hat auch das ganze Menschentum, die Menschheit ihre eigene Geschichte.
A jednotlivé události se nám nyní vyjevují prostřednictvím dějinné výzvy.
Und einzelne geschichtliche Ereignisse, die einzigen Merkmale, die partikularen geschichtlichen Ereignisse zeigen sich uns als eine Aufforderung.
Máme obrovskou možnost tuto dějinnou výzvu lépe pochopit než samotní účastníci té patřičné dějinné události.
In gewisser Hinsicht sind wir als zeitlich im Abstand stehende mehr im Stande die geschichtlichen Ereignisse zu verstehen als die mitlebenden Teilnehmenden in der jetzigen Zeit stehen.
Pochopitelně můžeme taky tuto dějinnou výzvu špatně pochopit.
Natürlich ist es auch möglich, že wir auch in diesem Abstand die Aufforderung dieser geschichtlichen Aufforderung missverstehen.

Nebo také úplně přeslechnout.
Oder dass wir sie überhaupt nicht hören.
Ale když ji chápeme, když ji vidíme…
Aber wenn wir sie verstehen…
…tak s ní musíme se snažit nějak pracovat.
…also müssen wir damit irgendwie arbeiten.
A přeslechnout dějinnou výzvu *Osvětimi* by bylo nesmírně dost hrozné.
Und die Aufforderung des geschichtlichen Ereignisses Auschwitz, mit dem Namen Auschwitz, das wäre wirklich etwas Ungeheures.
Zdá se mi, že Adorno maže všechno, celé.
Mir scheint, dass Adorno diese Dimension überhaupt wegschmeißt.
Adornova filosofie se mi jeví jako filosofie, která s touto dějinnou výzvou vůbec nepracovala.
Mir scheint es, dass Adorno für den Sinn dieses Ereignisses als mit einer Aufforderung überhaupt nicht arbeitet oder dass er damit überhaupt nicht rechnet.
Pracovala s fakty, se vzpomínkami z minulosti.
Arbeitet mit einem Faktum, er interpretiert es als Signum, als ein Zeichen, aber nicht als Aufforderung, nicht als eine eigenartige Realität. Ja, das ist alles.
To byla taková poznámka.
Hejdánek: *Ja, er kämpft nicht gegen Nazismus oder Rassismus oder gegen das, was Auschwitz gemacht hat., aber er kämpft gegen die ganze Geschichte. Das kann auch zu viel sein.*
Jiný hlas: On nebojuje proti nacismu, proti koncentráku nebo vězňům v koncentráku a tak dále, ale on bojuje proti celým dějinám, celým dějinám.
Hejdánek: *Er spricht auch über einen neuen kategorischen Imperativ. Hitler habe den Menschen einen neuen kategorischen Imperativ aufgezwungen, sagt er. Ihr Denken und Handeln so einzurichten,*
Jiný hlas: Mluví také o novém kategorickém imperativu. Říká, Hitler vnutil lidem nový kategorický imperativ, aby totiž své myšlení a jednání orientovali tak nebo zařídili tak,
Hejdánek: *dass Auschwitz nicht sich wiederhole, nichts ähnliches geschehe.*
Jiný hlas: aby už nedošlo k Osvětimi, aby se něco podobného nestalo.
Hejdánek: *Man könnte denken, dieser kategorische Imperativ ist ein Kampf gegen Auschwitz und gegen Hitler, gegen Nazismus. Aber das stimmt nicht, denn…*
Jiný hlas: Bylo by možné to pochopit tak, že tento kategorický imperativ je bojem proti Osvětimi, proti Hitlerovi, proti nacismu. Ale to by nebyl správný výklad, jenom to, že Osvětim se již nebude opakovat.
Jiný hlas: Ano, tak tedy nikoliv Adorno, nýbrž náš host, je jenom jisté, že už k něčemu takovému nedojde.
Hejdánek: *Man ist nur gewiss, dass es sich nicht wiederholt, wenn man die ganze Geschichte von Wurzel aus radikal verändert. Wenn man die Welt nicht von Wurzel aus ändert, wird Auschwitz sich wiederholen. So, er kämpft nicht unmittelbar, nicht direkt gegen Auschwitz oder gegen etwas anderes.*
Jiný hlas: Jenom za těch podmínek, že celou historii, jak šla a běží, vyrveme i s kořeny. A jestliže nezměníme svět úplně od kořenů, tak určitě k novým Osvětimím dojde. Čili on nebojuje bezprostředně ani s nacismem, ani s Hitlerem, ani proti těm táborům, protože to není platné. Musí se to všecko vyvrátit z kořenů.
Jiný hlas: No to já jsem přesvědčený teda, že samozřejmě teroristi nejsou naložení, aby četli tyhle vtipnosti. A že se to snad někde dozvěděli ve škole nebo tak, někdo jim to zprostředkoval, že tam v té partě těch teoretiků, a že skutečně tohle je ta ideologie celého odporu.
Hejdánek: No jistě, samozřejmě.
Jiný hlas: Já si myslím, že to je strašně důležité, že jsme tohleto si odhalili a budeme mít možnost… *Ich bin ganz sicher, dass es außerordentlich wichtig war gestern und heute, dass wir diese Perspektive gegenständlich haben.*
Jiný hlas: Teď jsme se doposud vůbec nebyli nakloněni to takto brát. To je pro nás úplně nová strana.

Jiný hlas: Ale to je přece také důkaz pro interpretaci Marxe. On sám se pokládá za marxistu, radikalizovaného marxistu, to je pravda.
Jiný hlas: A bohužel už je moc pozdě, než abychom mohli pokračovat. Už budeme končit. Příště si zase najdeme překladatele.